

Amerikaanse invloeden op de Nederlandse verkiezingen

De verkiezingen in de Verenigde Staten zouden volgens de opiniepeilingen een grote overwinning opleveren voor de Democratische presidentskandidaat Joe Biden en zijn partijgenoten in het Congres. 3 november werd verwacht dat veel Amerikanen zouden kiezen voor verandering na vier jaar Donald Trump, en de vele controverses die sinds de aanstelling van de Republikeinse president hebben gespeeld. In combinatie met de coronapandemie met meer dan 200.000 doden, stijgende werkloosheid en een economische neergang moest een duidelijke winst voor Joe Biden mogelijk zijn. Heel de wereld was gekluisterd aan CNN, waar *soon* en *any moment now* een nieuwe betekenis kregen. Maar het duurde uiteindelijk dagen totdat Biden tot winnaar uitgeroepen kon worden, want zijn overwinning was allerm minst een *landslide*; er was een groter dan verwacht aantal Amerikanen dat voor Trump koos.

Hoe komt het dat Trump zo populair bleef na de dramatische gevolgen van de coronaviruspandemie, economische neergang en werkloosheid in de dubbele cijfers? Hoe was het mogelijk dat velen toch op hem stemden na de talloze schandalen, na het Mueller-rapport en zijn *impeachment*, na de grote hoeveelheid veroordelingen in zijn omgeving, na diverse boeken waarin een donker beeld geschilderd werd van zijn

karakter, na berichtgeving over minachting voor de troepen en zijn openlijke bewondering voor dictators? En vooral na zijn niet aflatende Twitterberichten, waarin hij de bestaande normen en waarden niet volgde en velen persoonlijk schoffeerde?

Kortom, waarom brachten onverwacht toch zoveel miljoenen Amerikanen hun stem op Trump uit?

Natuurlijk zijn er veel binnenlandse traditionele verklaringen in Amerika. *Evangelicals* en hoger opgeleide sociaalconservatieven zagen dat Trump zich als geen ander een weg gebaad heeft door wat hij de diepgewortelde bureaucratie en het liberale establishment noemt. Met hulp van de Senaat stelde hij meer dan 200 conservatieve rechters aan, onder wie drie voor het Hooggerechtshof, ter ondersteuning van anti-abortuswetgeving en ander sociaalconservatief beleid. Daarnaast heeft hij de belastingen verlaagd, met name de vennootschapsbelasting, en vele economische en milieuregels afgeschaft. Dit alles, naast het erkennen van Jeruzalem als de hoofdstad van Israël, het actief veroordelen van Iran en het verbieden van de toegang tot de VS voor talloze moslims, was blijkbaar voor velen genoeg aanleiding om over de verwaarloosde waarden

en normen en persoonlijke antipathie heen te stappen, de vele aanwijzingen over corruptie door de vingers te zien en op Trump te stemmen.

Ook op het gebied van defensie heeft de Amerikaanse president zich de afgelopen jaren niet onbetuigd gelaten. Door het grote aantal incidenten dat er heeft gespeeld, is het moeilijk te duiden hoe de Amerikaanse kiezer de plannen van Trump heeft gewaardeerd om eventueel de Nationale Garde de straat op te sturen bij rellen of zijn plan om Amerikaanse militairen uit Duitsland terug te trekken. Trumps unilaterale optreden binnen NAVO-missies en zijn ontbrekende solidariteit met bondgenoten tegen bijvoorbeeld de Russische vergiftigingen in het Verenigd Koninkrijk en Duitsland en de moord op Khashoggi hebben de kracht van de alliantie verzwakt. Ook het verbreken van andere belangrijke multilaterale afspraken zoals de Iran-deal hebben ervoor gezorgd dat het niet de meest voorspoedige jaren zijn geweest voor de trans-Atlantische link. Aan de andere kant is Trump voor NAVO-bondgenoten wel duidelijk geweest over wat hij verwacht van de bijdrage aan defensie die iedereen in 2014 in Wales heeft toegezegd. Het lijkt wel vast te staan dat Trump veel kiezers heeft verloren onder militairen na de berichtgeving over zijn uitspraken tegen veteranen. Het aantal generaals, meestal gepensioneerd, dat openlijk afstand nam van zijn defensiebeleid is tekenend voor het gebrek aan steun in die hoek.

De populist Trump heeft ook zijn vinger aan de pols van het lager opgeleide blanke deel van Amerika. Hij kwam zijn afspraken na, bouwde een muur aan de grens met Mexico en ging het gevecht aan met China. Hij heeft het gevoel voor nationalisme hersteld en de politie verdedigd. En – niet onbelangrijk – hij heeft in de coronacrisis gehamerd op een positieve boodschap: het openen van de economie in plaats van het sluiten. Maar wat is er nog meer aan de hand? Hoe kon Trump al deze effecten bereiken en de verkiezingsopkomst drastisch verhogen? Is er een veel fundamentele trend die ook consequenties heeft voor Nederland en mogelijk verregaande gevolgen voor onze liberale demo-

cratieën. Er is in elk geval één belangrijke trend die ook in Nederland opgeld doet.

Al in 2016 hadden de Amerikaanse verkiezingen last van de verspreiding van desinformatie via bijvoorbeeld Facebook, gecombineerd met het hacken van onder meer de Democratische Partij en e-mails van presidentskandidaat Hillary Clinton. Er is sindsdien veel aandacht voor de aanpak van desinformatie door socialemedia-platforms, maar er is weinig grip op. Sociale media kunnen desinformatie, samenzwerings-theorieën en leugens disproportioneel over de hele wereld verspreiden en geven populist en autocraten daarmee een platform voor gerichte propaganda. Criminelen, statelijke actoren of andere groeperingen kunnen nauwelijks gehinderd door sancties en regels mensen beïnvloeden met verschillende doelen.

Ook in Nederland zijn deze effecten merkbaar. Dezelfde sociale media zijn immers ook bij ons beschikbaar. Onderscheid tussen op feiten gebaseerde berichtgeving en *fake news* zijn soms moeilijk te maken. Het afdoen van wetenschappelijke bewijzen als ‘ook maar een mening’ is een gevaarlijke trend. Onze verkiezingen van 2021 zullen mogelijk, net als in de VS, niet alleen gaan over beleid en argumenten daarvoor, maar ook over de feiten die daaraan ten grondslag liggen. De gedeelde waarheid, normen en waarden waarop onze liberale democratie is gebaseerd, is geen vanzelfsprekendheid meer. Stemmen winnen gaat daarom niet meer alleen over overtuigen op basis van ideeën maar ook over het overtuigend rechtzetten van continu in twijfel getrokken feiten.

Voor nu zullen velen opgelucht ademhalen, het multilateralisme lijkt met de winst van Biden voorlopig gered. De democratie leeft nog en normen en waarden zullen door de nieuwe president zeker worden hersteld. Maar laat de mogelijke invloed van desinformatie, het gebrek aan onafhankelijke op feiten gebaseerde informatie en een open debat daarover, die de Amerikaanse verkiezingen hebben gedomineerd, een goede waarschuwing zijn voor ons bij de verkiezingen in maart volgend jaar. ■